

**ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՄՐՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ
ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ**

Հիմնաբառեր – մրցակցային առավելություններ, մրցունակություն, զարգացման բևեռ, աճի կենտրոն, տարածքային կազմակերպում, ռեգիոնալ զարգացման տեսություններ

Համաշխարհային տնտեսության գլոբալիզացումը, ինտեգրացումը և այդ գործընթացներում ազգային տնտեսությունների աստիճանական ներգրավումը ժամանակակից իրականություն են: Ազգային տնտեսությունները ներառվում են տնտեսության ճյուղային և տարածքային կազմակերպման համաշխարհային մրցակցության ազատ շուկայական դաշտ, որի արդյունքում էլ յուրաքանչյուր երկրի առջև բացվում են ոչ միայն նոր հնարավորություններ ու հեռանկարներ, այլ նաև անկանխատեսելի վտանգներ ու ռիսկեր, հզոր երկրներից կախվածության հիմնախնդիրներ:

Ազգային տնտեսությունների զարգացման ուղղություններից մեկը փակ տնտեսության ստեղծումն է, բայց, ինչպես վկայում է երկրների պատմական զարգացման փորձը, ինքնամեկուսացման պայմաններում տնտեսության հետամնացության հաղթահարում հնարավոր չէ: Սա տնտեսության զարգացման մի ծայրահեղությունն է: Մյուս ծայրահեղությունն էլ ազգային տնտեսությունների անսահման բացվածությունն ու թափանցիկությունն է: Այս դեպքում էլ, ինչպես ցույց են տալիս խորհրդային երկրների ազգային տնտեսությունների «ցնցող» բացման օրինակները, կարգավորող գործընթացների բացակայության պայմաններում, երբ համաշխարհային ծայրամասը պատրաստ չէ բաց շուկայի կոշտ մրցակցության պայմաններին, ազգային տնտեսությունները ևս խարխալում են, դառնում խոցելի:

Ազգային տնտեսության զարգացման խոհեն տարբերակը ակնկալում է համախմբված մոդելի ստեղծում, որը կհենվի երկրի ներքին և արտաքին մեծաթիվ ու տարաբնույթ, երբեմն հակասական գործոնների հաշվառման վրա, կներառվի բաց տնտեսական հարաբերությունների մեջ, հաշվի կառնի համաշխարհային տնտեսության կառուցվածքը, համաշխարհային շուկան, կնպաստի օտարերկրյա կապիտալի ընտրովի ներհոսքին, կապահովի արտադրական մասնագիտացում և համալիրություն (տնտեսական հարաբերա-

կան ինքնուրունություն), կապաշտպանի տեղական մասնավոր սեփականության իրավունքները:

Ազգային տնտեսությունների մրցունակության ապահովման նկատառումներից ելնելով՝ անհրաժեշտություն է առաջանում ուսումնասիրել հրապարակում եղած տնտեսության մրցունակության, նրա ճյուղային ու տարածքային կազմակերպման տեսական դաշտը: Այսօր առանձնապես կարևորվում են «մրցակցային առավելությունների», «կլաստերների», «ազատ տնտեսական գոտիների», «տնտեսական միջուկների», «աճի բևեռների և կենտրոնների» տնտեսությունները, որոնք բոլորն էլ նպատակաուղղված են շուկայական տնտեսության պայմաններում ազգային տնտեսությունների մրցակցության ուղիների փնտրտուքին: Տեսությունները, ըստ էության, չեն հակասում իրար, այլ շոշափում են այդ գործընթացի մասնավոր հատվածներ և շատ դեպքերում լրացնում են միմյանց:

Այսպես, «մրցակցային առավելությունների» տեսության հեղինակ Մ.Պորտերը [5] գտնում է, որ շուկայական տնտեսության պայմաններում ազգային տնտեսությունների զարգացման շարժիչ ուժը մրցակցությունն է, իսկ այդ միջազգային մրցակցությունում երկրների, և նրանցում այս կամ այն ճյուղի, հաջողության պատճառները հետևյալներն են.

1. գործոնային պայմանները (բնական ռեսուրսներ, մարդային ռեսուրսներ, ենթակառուցվածք, գիտատեղեկատվական ներուժ և այլն),

2. պահանջարկի պայմանները (արտաքին և ներքին),

3. ճյուղերի վիճակը,

4. ձեռնարկության ռազմավարությունը:

Նա նաև մշակել է երկրների զարգացման և դրանց մրցակցության իրականացման եղանակների չորս փուլերի հայեցակարգը:

1. մրցակցություն արտադրական գործոնների հաշվին (բնորոշ է ցածր եկամուտ ունեցող երկրներին),

2. մրցակցություն ներդրումների հաշվին (բնորոշ է միջին եկամուտ ունեցող երկրներին),

3. մրցակցություն նորամուծությունների հաշվին (բնորոշ է բարձր եկամուտ ունեցող երկրներին),

4. մրցակցություն հարստությունների հաշվին (բնորոշ է զարգացած երկրներին):

Այս փուլերից յուրաքանչյուրում գտնվող երկրների համար նա տարբերակում է տնտեսական կառավարման և ռեգիոնալ տնտեսական քաղաքականության իրականացման մի շարք առաջարկներ:

Տնտեսություններին, որոնք գտնվում են գործունային փուլում, առաջարկում է պահպանել մակրոտնտեսական և քաղաքական կայունություն, ձեռք բերել կրթական բարձր մակարդակ, օրենքի առաջնություն: Նաև ստեղծել և զարգացնել ենթակառուցվածքը, բացել շուկաներ և օգտագործել այլ երկրների առաջնային տեխնոլոգիաները:

Տնտեսություններին, որոնք գտնվում են ներդրումների փուլում, առաջարկում է միջոցներ ներդնել ենթակառուցվածքների կատարելագործման, գիտական հետազոտությունների իրականացման, կլաստերների ստեղծման համար: Նաև պայմաններ ստեղծել արտասահմանյան տեխնոլոգիաներից առաջընթաց ապահովելու և տնտեսության բոլոր ճյուղերում զարգացման հզորությունների մեծացման համար:

Տնտեսություններին, որոնք գտնվում են նորամուծությունների փուլում, առաջարկում է նպաստել կլաստերների հետագա զարգացմանը, ստեղծել հետազոտական հաստատությունների ցանց, որն կներառի ոչ միայն գիտական լաբորատորիաներ, այլ նաև համապատասխան մակարդակի կադրերի պատրաստումը:[3]

Ինչ վերաբերում է «աճի բևեռներ և կենտրոններ» հայեցակարգին, այն իր տեսական բացատրությունը ստացել է Ֆ. Պերուի [8] կողմից: Հայեցակարգի հիմնական հասկացություններն են «զարգացման բևեռները» և «աճի կենտրոնները»: «Զարգացման բևեռները» ներկայացնում են տնտեսության դինամիկ-զարկերակային ճյուղերը, որոնք բազմապատկման արդյունքի շնորհիվ նպաստում են ողջ տնտեսության զարգացմանը, իսկ «աճի կենտրոնները» ներկայացնում են «զարգացման բևեռների» տարածքային կազմակերպման կենտրոնացման որոշակի օջախներ՝ կենտրոններ, որոնք դիֆուզիայի օրենքների շնորհիվ նպաստում են զարգացման աշխարհագրական տարածմանը: Ակնհայտ է դառնում, որ հայեցակարգը տնտեսության ուսումնասիրությանը մոտենում է երկու կտրվածքով՝ գործառույթային՝ «զարգացման բևեռների» և տարածքային՝ «աճի կենտրոնների»:

Ռեգիոնալ տնտեսական զարգացման ժամանակակից պրակտիկայում աճի բևեռի գաղափարները հաջողությամբ իրականանում են ազատ տնտեսական գոտիների, տնտեսական կլաստերների, տեխնոպարկերի և տեխնոքաղաքների ստեղծմամբ:[6]

Հայեցակարգը, անցնելով պատմական փորձաքննություն, այսօր շարունակում է հաջողությամբ գործել, և դրված է աշխարհի շատ երկրների, հատկապես Արևմտյան Եվրոպայի երկրներից շատերի, ռեգիոնալ տնտեսական քաղաքականության հիմքում:

Իսկ ռեգիոնալ տնտեսական քաղաքականության և կառավարման գիտականորեն հիմնավորված միջամտության անհրաժեշտությունը, հատկապես ազգային տնտեսությունների ձևավորման և վերածնակվորման փուլերում, մեծապես կարևոր է:

Այս հայեցակարգի տեսական սկզբունքների հիման վրա կառուցված տնտեսական կառավարումն ու ռեգիոնալ տնտեսական քաղաքականությունը ընտրում է «օջախային», և ոչ թե ցրված, աջակցության ծրագրեր՝ դրանք դարձնելով բևեռներ և կենտրոններ, որոնք էլ զարգացման ավելի հասուն փուլերում, արդեն իսկ ինքնազարգացման ինտեգրացիոն, կարողանում են ապահովել երկրի տնտեսական զարգացում:

«Կլաստերներն» էլ, որի հեղինակն ևս Մ. Պորտերն է, որոշակի տարածքում փոխկապակցված և փոխլրացնող ընկերությունների՝ մթերքի մատակարարման, մաս-նագիտական ծառայությունների, ենթակառուցվածքի, գիտահետազոտական ինստիտուտների, ԲՈՒՀ-երի և այլ կազմակերպությունների խմբեր են, որոնք մեծացնում են ինչպես առանձին ընկերությունների, այնպես էլ ողջ կլաստերի մրցակցային առավելությունները: Կլաստերացումը հարմար և խոստումնալից կազմակերպման մոդել է, հնարավորություն է ընձեռում կենտրոնացնել ռեսուրսները և կառուցել գործարար փոխհարաբերություններ: Դա տեխնոլոգիական շղթաների «շինարարություն է չէ, ինչպես ՏԱՀ-ում, այլ միայն տեղական տնտեսական սուբյեկտների գործարար հարաբերությունների ստեղծում, ընդհանուր շահերի պաշտպանություն, տեխնոլոգիական ինտեգրացիա, համատեղ հետազոտությունների ֆինանսավորում: Կլաստերները յուրօրինակ «զարգացման բևեռներ» են, որոնք ձեռք են բերում մրցակցային առավելություններ:

Ներկայումս լայնորեն կիրառվում են նաև տնտեսության կազմակերպման «ազատ տնտեսական գոտիների» տեսության առավելությունները:

Ազատ տնտեսական գոտիները հարակից տարածքների նկատմամբ հատուկ իրավական կարգավիճակով, ազգային կամ օտարերկրյա ձեռնարկատերերի համար հատուկ հարկային տնտեսական պայմաններով սահմանափակ տարածքներ են: Դրանք իրարից տարբերվում են իրականացվող գործառնություններով, տնտեսության մեջ ինտեգրացման աստիճանով, ներկայացվող հարկային համակարգով, մասշտաբներով: Ազատ տնտեսական գոտիներն էլ յուրօրինակ «աճի կենտրոններ» են՝ իրենց ազդմերացիոն արդյունքով:

XX դարի վերջին երկրների մրցունակության մասին ինքնատիպ աշխատանք է ներկայացրել Պ. Կրուզմանը [7], ուր բացատ-

րում է տնտեսական ակտիվության կենտրոնացման պատճառները և համակարգում երկրների մրցունակության առավելությունները՝ առանձնացնելով գործոնների երկու խումբ.

«I բնույթի» գործոններ: Այդպիսիք են՝ շուկայում պահանջարկ ունեցող բնական ռեսուրսներով ապահովվածությունը, աշխարհագրական դիրքը, այդ թվում մերձսահմանային դիրքը համաշխարհային առևտրի ճանապարհների նկատմամբ, որը նվազեցնում է ծախսերը և հեշտացնում նորամուծությունների տեղափոխությունը: Այս առավելությունները գործում են անկախ մարդկանց գործունեությունից:

«II բնույթի» գործոններ: Դրանք այն առավելություններն են, որոնք ձևավորվում են մարդկանց և հասարակության գործունեության արդյունքում: Այդպիսիք են՝ ազլոմերացիոն արդյունքը (քաղաքներում բնակչության և տնտեսության խտացումը, որն ապահովում է տնտեսում մասշտաբում), մարդկային կապիտալը (բնակչության կրթությունը, առողջությունը, աշխատանքային մոտիվացիան, շարժունակությունը, հարմարվողականությունը), հաստատությունները, որոնք նպաստում են նախաձեռնությունների կլիմայի բարելավմանը, նորամուծությունների տարածմանը, ենթակառուցվածքի զարգացմանը և այլն:

Երկրների զարգացման գործընթացում երկու գործոնների խումբն էլ կարևոր են, բայց ինչպես ցույց է տալիս համաշխարհային փորձը, տարածքի զարգացմանը զուգընթաց, փոքրանում է առաջին խմբի գործոնների դերը և կարևորվում երկրորդ խմբի գործոններին՝ ի շնորհիվ ներդրումների աճի, ենթակառուցվածքի զարգացման, հաստատությունների մոդերնիզացման: Երկարաժամկետ կտրվածքում հենց երկրորդ խմբի գործոններն են նպաստում երկրի տնտեսական զարգացմանը:

Չանոթանալով ռեզիոնալ զարգացման և տնտեսության տարածքային կազմա-կերպման հիմնական տեսություններին և հայեցակարգերին՝ արվում է հետևյալ եզրակացությունը, որ երկրների մրցունակության համար հարկավոր է.

1. *մրցակցային առավելությունների դաշտ*. բնական, մարդկային, տնտեսական ռեսուրսներ, ներդրումների երաշխավորություն, քաղաքական կայունություն, վարչական հարցերի լուծման պարզություն և այլն:

2. *մրցակցային առավելությամբ տարածքների* որպես «աճի կենտրոններ», որոնց ընտրությունում կարող են հիմք հանդիսանալ «կենտրոն-ծայրամաս», «նորամուծությունների տարածման»,

«ազլոմերացիոն արդյունքի» տեսությունների, հայեցակարգերի տեսական դրույթները:

3. *մրցակցային առավելությամբ արտադրությունները* որպես «զարգացման բևեռներ», որոնց ընտրությունում էլ կարող են հիմք հանդիսանալ «բացարձակ», «հարաբերական», «համեմատական», կամ էլ «մրցակցային» առավելությունների տեսությունների, հայեցակարգերի տեսական դրույթները:

Այժմ դիտարկենք մրցակցային այս առավելությունների մի շարք տեսական հարցեր:

I. Մրցակցային առավելությունների դաշտ. Սա տնտեսության զարգացման գործոնային, նախադրյալային ամբողջությունն է, որոնք ազգային տնտեսության զարգացման համար ստեղծում են բարենպաստ կամ անբարենպաստ միջավայր: Սա այն «հողն» է, որի առավելությունների համալիր գնահատման և կիրառման հիման վրա կառուցվում է երկրի մրցակցային առանձնահատկությունների բնութագիրն ու ուղին: Յուրաքանչյուր երկրի համար դրանք ինքնատիպ են ու փոփոխական:

Եթե առաջին բաղադրիչը՝ մրցակցային առավելությունների դաշտը, որոշում է ազգային տնտեսության զարգացման նախադրյալներն ու հնարավորությունները, ապա երկրորդ և երրորդ բաղադրիչները որոշում են տնտեսության, մի դեպքում՝ տարածքային և մյուս դեպքում՝ ճյուղային կազմակերպման առանձնահատկությունները, որոնք ոչ պակաս կարևոր են երկրի մրցունակության գործընթացում:

II. Մրցակցային առավելություններով տարածքները որպես «աճի կենտրոններ». Դիֆուզիայի և կենտրոն-ծայրամաս տեսությունների սինթեզի արդյունքում, այսօր ընդունվում է որ հասարակական, այդ թվում և տնտեսական, զարգացման ալիքներն տարածվում են զարգացած երկրների լիդեր կենտրոններից դեպի հարակից տարածքներ և ավելի թույլ զարգացած երկրների առավելություններ ունեցող շրջաններ, ուր առկա են առավել նպաստավոր և մրցակցային պայմաններ: Մրցակցային առավելություններով տարածքները տարբեր երկրներում տարբեր են: Այսպես, Չինաստանում դրանք մերձօժվյան շրջաններն են, Բրազիլիայում՝ խոշոր ազլոմերացիաները, Հնդկաստանում՝ մարդկային կապիտալով տարածքները, Արևելյան եվրոպայի երկրներում՝ մայրաքաղաքները և զարգացած երկրներին հարող արևմտյան սահմանները:

Ն.Բ.Ջուբարևիչը զարգացող երկրների համար առանձնացնում է մրցակցային առավելություններով տարածքների հետևյալ տիպերը. [2]

• Խոշոր քաղաքներ (մայրաքաղաքներ կամ ժամանակակից արդյունաբերության ճյուղերով քաղաքներ): Հենց այսպիսի, հին արդյունաբերական կամ ռեսուրսաարդյունահանման ճյուղերի քիչ ծանրաբեռնվածությամբ, խոշոր քաղաքներն են առաջինը յուրացնում բարձր տեխնոլոգիական և հետինդուստրիալ գործառնությունները, որի արդյունքում և ապահովում են կայուն զարգացում:

• Ուշ ինդուստրիալ ճյուղերով (ավելի հաճախ բարձր տեխնոլոգիական մեքենաշինության) զարգացման ռեզիդենտներ:

• Բարենպաստ աշխարհագրական դիրքով ռեզիդենտ (մերձ-ծովյան, կամ առավել զարգացած երկրների մերձսահմանային ռեզիդենտներ): Հենց նրանցում են գլխավորապես ձևավորվում հատուկ կարգավիճակով գոտիները, ուր և ձգտում են արտադրությունները, աշխատուժը:

• Ռեսուրսների արդյունահանման ռեզիդենտներ: Սակայն սրանցում պահպանվում է գաղութային տնտեսության ձևը՝ եկամտի արտահոսքով, իսկ նորամուծությունները ներդրվում են ավելի դանդաղ:

Ըստ 2009թ. Համաշխարհային բանկի հաշվետվության [10], տարածքի նրցակցային առավելությունները ձևավորում են երեք բազային գործոններ, որոնց անվանում են «3D չափահամակարգ»:

1. Density (խտություն) – բնակչության տարածական կենտրոնացումն է և ազնմեքացիոն արդյունքը,

2. Distance (հեռավորություն) — տնտեսական հեռավորությունն է, որը պայմանավորված է համաշխարհային շուկայի հեռավորությամբ, տրանսպորտային և տեղափոխման ծախսերով, ենթակառուցվածքի զարգացվածությամբ,

3. Division (բաժանում) — ինստիտուցիոնալ արգելքներն են, այդ թվում սահմանային արգելքները, որոնք խոչընդոտում են ապրանքների, ծառայությունների, նորամուծությունների թափանցմանը, և տարածական շարժունակության ինստիտուցիոնալ արգելքները:

Ընդ որում, տարբեր աշխարհագրական մասշտաբներում «3D չափահամակարգի» մակարդակների առաջնայնությունները տարբեր են: [1, 9] (աղ. 1)

Վերոհիշյալ վերլուծությունից ակնհայտ է դառնում, որ տնտեսության աճը և մոդերնիզացիան առավել արագ է ընթանում այն տարածքներում, ուր առկա են նորամուծությունների դիֆուզիայի համար լավագույն պայմաններ. ինչպիսիք են բնակչության և նրա որակի բարձր կոնցենտրացիան, ենթակառուցվածքի առավել զարգացվածությունը, փոքր տնտեսական հեռավորությունը, ցածր ինստիտուցիոնալ արգելքները: [2] Իսկ տվյալ եզրահանգումից էլ

հետևում է, որ տնտեսական զարգացվածություն և մրցունակություն ապահովելու համար հարկավոր է լուծել հետևյալ խնդիրները.

1. քաղաք-կենտրոնների հովանավորում, որոնք ծնուն են նորանուծություններ և տարածում ծայրամասեր,
2. ենթակառուցվածքի զարգացում, որն թույլ է տալիս կրճատել տնտեսական հեռավորությունը,
3. «Երկրորդ բնույթի» գործոնների բարելավում:

Աղյուսակ 1

Տարածքի աշխարհագրական մասշտաբը և տնտեսական
աշխարհագրության «3D չափահամակարգի» մակարդակների
առաջնայնությունը

	Աշխարհագրական մասշտաբ		
	Տեղական	Ազգային	Միջազգային
Չափահամակարգի ընտրություն	Շրջան	Երկիր	Ռեգիոն
Հեղինակավոր չափահամակարգ	Խտություն	Հեռավորություն	Բաժանում
Կարևորությամբ երկրորդ չափահամակարգ	Հեռավորություն	Խտություն	Հեռավորություն
Կարևորությամբ երրորդ չափահամակարգ	Բաժանում	Բաժանում	Խտություն

III. Մրցակցային առավելություններով տնտեսական միջուկները որպես «զարգացման բևեռներ»։ Ինչպես գտնում են Մ. Պորտերը և բազմաթիվ այլ տնտեսագետներ և աշխարհագետներ, համաաշխարհային տնտեսությունում երկրները պետք է մրցեն առավելությունների համար և յուրաքանչյուր երկիր պետք է մասնագիտանա այն ապրանքների արտադրության մեջ, որոնց գծով ունի մրցակցային առավելություններ: Այսինքն, պետք է ստեղծվի տնտեսական միջուկ՝ տնտեսական հիմնակմախք, դոմինանտ բևեռներ, որոնց վրա կհենվի երկրի ողջ տնտեսական զարգացումը:

Յուրաքանչյուր երկրի համար բևեռների ընտրությունը և տարբերակումը այնքան էլ դյուրին գործընթաց չէ և ընթանում է երկու ձևով.

1. իներցիոն՝ ակնկալում է արդեն իսկ պատմականորեն ձևավորված առանցքային ուղղությունների զարգացում,

2. նոր ռազմավարական ուղղությունների ընտրություն, որի համար նախապայման կարող է հանդիսանալ կամ նախկին ուղղությունների զարգացման անհնարինությունը (սոցիալ-տնտեսական ճգնաժամի, աշխարհաքաղաքական իրավիճակի փոփոխության, ռեսուրսային բազայի սպառման և այլ պատճառներով), կամ էլ նախկինի համեմատ նորի առավել արդյունավետությունը:

«Զարգացման բևեռների» ընտրության գործընթացում հարկավոր է հաշվի առնել մի շարք չափորոշիչներն էր և առանձնահատկություններ: Ըստ մեզ դրանք են.

1. Բևեռների ճյուղային առանձնահատկությունները և տարբերությունները: Բևեռներն տարբերվում են զարգացման տեմպերով, համակարգաստեղծ ուժով, բազմապատկման արդյունքի հզորությամբ, էվոլյուցիոն և ցիկլային զարգացման գործընթացում գրաված տեղով, պահանջվող ծախսերի քանակով և եկամտաբերությամբ, աշխատատարությամբ, հումքատարությամբ, էներգատարությամբ, գիտատարությամբ և տեղաբաշխման առանձնահատկություններով, կապիտալի շրջանառության արագությամբ, պահանջարկի ծավալներով, էկոլոգիական հիմնախնդիրներով և այլն:

2. Տարածքի յուրացվածության աստիճանի, տնտեսության զարգացվածության մակարդակի և «զարգացման բևեռների» տեսակների (առաջնային, երկրորդային, երրորդային և չորրորդային գործունեության) դիպլեկտիկական կապը: Տարածքի զարգացմանը զուգընթաց տեղի է ունենում առաջատար բևեռների «հերթափոխություն»:

3. «Աձի կենտրոնի» հիերարխիկ մակարդակի և «զարգացման բևեռների» տեսակների կապը: Հիերարխիկ տարբեր մակարդակների համար բևեռների ընտրության չափորոշիչները տարբեր են, որովհետև տարբեր մակարդակներում բևեռները տարբեր խնդիրներ են լուծում:

4. «Զարգացման բևեռների» որպես ռեգիոնի «բնություն-բնակչություն-տնտեսություն» և կառավարում ամբողջության բաղկացուցիչ մասի դիտարկումը: Բևեռի ընտրության գործընթացում դրվում է բնակչության կյանքի որակի բարձրացման խնդիրը:

5. Երկրի առկա ներուժի և «զարգացման բևեռների» տեսակների կապը: Բևեռների ընտրությունը մեծապես պայմանավորված է առկա ռեսուրսների ու պայմանների ներուժի ընձեռած հնարավորություններից (բնական, ֆինանսական, գիտամեթոդական, կազմակերպչական, կադրային, ինֆորմացիոն, իրավական և այլն):

6. «Ջարգացման բևեռների» տեսակների ու ժամանակի գործոնի կապը: Բևեռների ռազմավարական ընտրությունը ներքին և արտաքին գործոնների փոփոխության պայմաններում կարող է փոփոխվել, ընդհուպ մինչև գործունեության դադարեցում, օրինակ միջճեգիոնալ տնտեսական կառուցվածքի, հումքային ռեսուրսների գնային փոփոխության, տրանսպորտային արգելքների, թողարկվող արտադրանքի կամ ծառայությունների պահանջարկի նվազման և վերացման արդյունքում:

«Ջարգացման բևեռների» ընտրության և ակտիվացման մեթոդական հենքի ապահովման խնդիրը այսօր շատ արդիական է: Իսկ ուսումնասիրություններում հարկավոր է ապահովել համալիրություն, մրցունակություն, արդյունավետություն, սոցիալական կողմնորոշվածություն, անվտանգություն:

Այսպիսով, ինչպես ասել է մի տնտեսագետ. «պետության ծաղկումը կապված է համաշխարհային շուկայում նրա մրցունակության մակարդակից, իսկ մրցունակության հիմքը՝ ռեզիոնների նախադրյալների արդյունավետ օգտագործումից»: Ռեզիոնների նախադրյալների առավելագույն օգտագործումն էլ իր հիմքում ունի, ըստ մեզ, մրցունակությունը ապահովող վերոհիշյալ երեք բաղադրիչների համալիր գնահատումն ու գիտական կազմակերպումը:

Գրականություն

1. Антипова Е.А. Трансформация роли экономической географии в условиях поляризованного развития мира (по материалам Всемирного банка), 159-162с. Теория социально-экономической географии: современное состояние и перспективы развития: Материалы Международной научной конференции. Ростов-на-Дону, 4-8 мая, 2010.481с.
2. Зубаревич Н.В. Регионы России: неравенство, кризис, модернизация. Независимый институт социальной политики, М. 2010, 160 с.
3. Носова Н. С., Роньшина Н. И., Международные экономические отношения <http://www.e-reading.co.uk/book.php?book=99601>
4. Павлов К.В. Ядро экономических систем, Вісник Запорізького національного університету, #1(3), 2008 92-101с.
5. Портер М., Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей конкурентов. Competitive Strategy: Technigues for Analyzing Industries and Competitors. Переводик Минервин И., Изд. Альпина Паблишер, 2011, 454 с.
6. Челноков И.В., Герасимов Б.И., Быковский В.В., Региональная экономика: организационно-экономический механизм управления ре-

курсами развития региона, Тамбов, Издательство ТГТУ, 2002, 107с.
<http://77.121.11.22/ecolib/4/59.pdf>

7. Krugman P.R. Geography and Trade. MIT Press.- Cambridge, MA, 1991.
8. Perroux F. A. note on the notion of growth pole // *Economie appliquée*. - 1955.-nos 1. P.19-40.
9. World Development Report 2009. Reshaping Economic Geography. World Bank, 2009, 383p.

АННОТАЦИЯ

**Арамаис Авагян
Гоар Гамбарян**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СТРАН

В статье обсуждается важность обеспечения экономической конкурентоспособности каждой страны в условиях открытой мировой экономики. Просмотря общеизвестные теории и концепции теоретического поля экономической конкурентоспособности, мы приходим к выводу, что для обеспечения конкурентоспособности страны важен выбор конкурентоспособных преимуществ развития экономики, который касается как оценки и использования преимуществ конкурентоспособного поля, так и организации территорий с конкурентными преимуществами в качестве «центров роста», и производства с конкурентными преимуществами в качестве «полюсов роста».

ANNOTATION

**Aramais Avagyan
Goar Ghambaryan**

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF COMPETITIVENESS OF THE COUNTRIES

The importance of ensuring the economic competitiveness of each country in an open world economy is discussed in the article. Viewing generally known theories and concepts of the theoretical field of economic competitiveness, we conclude, that for the competitiveness of the country is important to choice competitive advantages of economic development, which applies both to assess and take advantage of a competitive field, and to organization the territories by competitive advantages as «growth centers» and industries by competitive advantages as «growth poles.»